

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

з

«Економічної теорії»

на тему:

«Економічне зростання і якість життя: міжнародні
зіставлення»

Студентки 2 курсу групи ФМО-21

напрямку підготовки «Фінанси і кредит»

Шуби О.В.

Керівник:

Длугопольський Олександр Володимирович

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії _____

(підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль 2016

Шуба Олександра ФМО-21

Тема: «Економічне зростання і якість життя: міжнародні зіставлення»

План

Вступ

1. Поняття економічного зростання *як безпосередньо в економічно-активному фазі*
2. Фактори і типи економічного зростання : *якщо нафти і газу*
 - ~~2.1 Типи економічного зростання~~
 - ~~2.2 Фактори економічного зростання~~
 - ~~2.3 Фактори моделі економічного зростання~~
3. Якість життя як соціально-економічна категорія *якщо в контексті*
4. Модель взаємодії якості життя та економічного зростання *якщо нафти і газу (Human Development Index)*

Висновки

Список використаної літератури

25.12.15

Керівник:
Проф. Вилученовський О.В.

План

Вступ

1. Поняття економічного зростання та його роль в соціально-економічному розвитку.
2. Фактори і типи економічного зростання: аналіз історичного досвіду.
3. Якість життя як соціально-економічна категорія та її зв'язок та з економічним зростанням. Аналіз показника HDI (Human Development Index).
4. Модель взаємодії якості життя та економічного зростання на прикладі України.

Висновки

Додатки

Список використаної літератури

Вступ

Таке соціально-економічне явище як життя людини характеризується за допомогою двох понять «рівень» і «якість» життя населення. Обидва поняття є різноплановими, бо описують різні сторони життя людини.

Отже, рівень життя населення – це кількісна і якісна характеристики ступеня досягнення компонентів життя людини, а якість життя – якісна характеристика ієрархії значення задоволення його складових компонентів.

Щоб керувати процесом покращення життя людей потрібно оцінювати його якість та рівень. Для оцінки життя населення регіонів країни необхідна як кількісна, так і якісна характеристика. На основі інтегрального показника, що розраховується за допомогою таксо нічного методу, проводиться кількісна оцінка життя.

Поняття «рівень життя» громадян включає в себе такі характеристики як: ступінь задоволення фізичних, духовних і соціальних потреб людей. Рівень життя населення - це рівень споживання матеріальних благ (забезпеченість населення промисловими продуктами, продуктами харчування, житлом і т. п.).

Економічне зростання є одним з центральних об'єктів дослідження сучасної макроекономіки. Воно є основою вирішення більшості соціально-економічних проблем, головним фактором цивілізаційного прогресу і результатом розвитку науки, техніки, інституційних чинників. Параметри економічного зростання та їх динаміка широко використовується для характеристики розвитку національних господарств, у державному регулюванні економіки.

Одним із перших оцінку рівня життя здійснив німецький статистик Ернст Енгель (1821-1896), що встановив залежність частки споживання продуктів харчування від рівня доходів сім'ї. **Закон Енгеля** (Engel's law) - це закономірність, відповідно до якої при збільшенні доходу споживачі підвищують витрати на предмети розкоші більшою мірою, а витрати на товари першої необхідності - меншою мірою,

ніж збільшується дохід. Таким чином, зростання доходу призводить до зниження частки витрат споживача на товари першої необхідності (наприклад, основні продукти харчування) і до збільшення частки витрат споживачів на предмети розкоші (наприклад, відеокамери, автомобілі).

Висновок із закону Енгеля: при інших рівних умовах частка доходу, що витрачається на їжу, є показником рівня добробуту даної групи населення.

Об'єкт дослідження – економічного зростання, його роль у формуванні економічної стабільності держави і добробуту суспільства.

Мета роботи: виявлення впливу економічного зростання на розвиток країни і населення.

Актуальність дослідження полягає в наступному: виявлення нових знань в цій області забезпечить більшу обґрунтованість прийняття управлінських рішень з підвищення рівня і поліпшення якості життя населення в регіонах країни, вивчення явища економічного зростання.

Економічне зростання вивчалось економістами-теоретиками всіх поколінь. Останнім часом теорія економічного зростання стала окремим, порівняно відокремленим розділом економічної теорії. Незважаючи на це, остаточна інтерпретація і формалізація цього явища ще не завершена. На основі розгляду показників економічного зростання, динаміки рівня життя, населення оцінює діяльність вищих органів. Але економічне зростання залежить не тільки від потенціалу національного господарства, а й від зовнішньоекономічних і зовнішньополітичних чинників.

Отже, державні мінімальні стандарти повинні знайти своє відображення в державному та місцевих бюджетах і сприяти вирівнюванню соціального забезпечення громадян у розрізі областей, районів та інших адміністративних одиниць.

1.Поняття економічного зростання та його роль в соціально-економічному розвитку.

Суть економічного зростання полягає у здатності країни виробляти максимальний обсяг товарів і послуг. Іншими словами, економічне зростання – це показник розвитку економіки будь-якої країни і добробуту населення.

Найважливішою проблемою суспільного розвитку декількох століть є економічне зростання. Адже від цього зростання насамперед залежать можливості країни забезпечити високий життєвий рівень свого народу.

Теорія економічного зростання аналізує фактори та процеси, які приводять до швидкого зростання потенціалу країни чи навпаки.

Виділяють два способи виміру економічного зростання: як збільшення реального ВВП протягом певного часу або як збільшення за той самий період реального ВВП на душу населення. Залежно від потреби керуватись можна обома визначеннями. Наприклад, якщо у країні наявні проблеми воєнно-політичного потенціалу, тоді більше підходить перше визначення. Та коли порівнюють життєві рівні декількох країн надають перевагу другому тлумаченню. Згідно з будь-яким із цих трактувань економічне зростання вимірюється темпами зростання у відсотках.

Враховуючи те, що при збільшенні обсягу випущеної продукції зростає рівень життя в державі, то економічне зростання розглядається як необхідна економічна мета. Збільшення реального продукту призводить до підняття матеріального добробуту у державі і задовольняє принцип мінімізації витрат.

Отже, зростання економіки, призводить до задоволення потреб людей, вирішує соціально-економічні проблеми як в середині країни, та і на міжнародному рівні. Зростаюча економіка характеризується приростом річного реального продукту, який може використовувати для ефективнішого задоволення існуючих потреб. Збільшення реальних доходів сім'ї дає можливість їй не відмовлятися від споживання інших життєвих благ.

Разом з тим економічне зростання створює можливість боротись з бідністю та екологічними проблемами без падіння наявного рівня споживання, зменшення обсягів інвестицій і виробництва суспільних благ.

Економічне зростання полегшує розв'язання обмеженості ресурсів. На противагу статистичній, динамічна економіка знімає перепони, породжені обмеженістю обсягів виробництва і дозволяє суспільству повніше реалізувати поставлені економічні цілі й здійснювати нові програми.

Теорії економічного зростання, які превалювали раніше і аналізували матеріальне виробництво із суто економічної точки зору, можуть бути застосовні тільки в умовах невичерпності природних ресурсів. Проте в наш час економічна наука приходить до розуміння того, що виробнича діяльність є лише частиною діяльності людини, а економічний розвиток необхідно розглядати в рамках більш широкої концепції суспільного розвитку.[11]

Розглянемо демографічні фактори, що здійснюють істотний вплив на світовий економічний розвиток. Чисельність населення, його гендерна та вікова структура, тривалість і якість життя, кваліфікація робочої сили, міграція населення, її соціально-економічні наслідки – усі ці фактори значною мірою визначають тенденції розвитку світової економіки. Зростання населення не є однаковим у різних країнах. Цей факт лежить в основі давніх ідей про оптимальне населення та оптимальне економічне зростання і дає імпульс економістам аналізувати зв'язок між зростанням населення і економічним розвитком. У зв'язку з тим, що економічна поведінка людей змінюється на різних етапах життя, зміни у віковій структурі країни можуть мати значний вплив на її економічні показники. Як правило, в країнах з високою часткою дітей, значна частка ресурсів спрямовується на їх утримання, що може знайти відображення в тенденції до ослаблення темпів економічного зростання. Але якщо більшість населення країни знаходиться в межах працездатного віку, збільшення чисельності населення може призвести до збільшення темпів економічного зростання. Таким чином, сукупний ефект великої частки населення в працездатному віці та ефективної

політики в галузі охорони здоров'я, турботи про сім'ю і розвитку людського потенціалу може сприяти створенню «доброчесних» циклів економіки. Навпаки, якщо більша частина населення країни складається з літніх людей, наслідки можуть бути аналогічними випадку з дуже молодим населенням: значна частка ресурсів необхідна відносно менш продуктивній частині населення, що також може перешкоджати економічному зростанню. Демографічний фактор впливає на економічне зростання через людський капітал, процеси заощадження та пропозицію робочої сили.

Людський капітал як фактор економічного розвитку. Істотний вплив на інвестиції в людський капітал, наслідки яких менш відчутні, але найбільш значні в довгостроковій перспективі, здійснює демографічний перехід. Демографічний перехід найчастіше починається зі зниження смертності, що є результатом успіхів охорони здоров'я, загального поліпшення умов життя і змін в психології людей у ставленні до хвороб і умов життя (після епохи Відродження затверджується нова психологія, в рамках якої основним завданням людини є продовження земного життя і поліпшення здоров'я). Через деякий час після зниження смертності відбувається зниження народжуваності. В основі зниження народжуваності може лежати цілий ряд причин: зниження дитячої смертності (що дозволяє сім'ї обмежитися одним-двома дітьми), поліпшення системи соціального забезпечення (посилення соціальної функції держави в забезпеченні літніх людей призводить до того, що діти перестають бути єдиними годувальниками на схилі років), розпад старої патріархальної сім'ї, орієнтованої на велику кількість дітей, емансипація жінок, закріплення нової системи цінностей, урбанізація тощо. Результатом демографічного переходу є збільшення середньої тривалості життя і поліпшення стану здоров'я населення. Збільшення тривалості життя призводить до фундаментальних змін у якості життя. Ставлення до освіти, сім'ї, праці, виходу на пенсію, ролі жінок має тенденцію до зміщення. Суспільна система цінностей зазнає глибоких зміни, зумовлених підвищенням універсальної цінності людини та її

ролі як про- відної продуктивної сили. Так, в економічній літературі наводиться багато прикладів позитивної кореляції між освітою та рівнем доходу. У міру збільшення тривалості життя батьки намагаються дати дітям все більш просунутий рівень освіти, розуміючи, що інвестиції в шкільну освіту багато в чому визначають якість тривалого трудового життя. Наслідком зниження народжуваності стала можливість приділяти більше часу і грошей кожній дитині. Результатом інвестицій у шкільну освіту стає підвищення продуктивності робочої сили, заробітної плати та рівня життя в цілому. Жінки і чоловіки, як правило, починають трудову діяльність пізніше, тому що вони довше отримують освіту. Проте їхня продуктивність стає більш високою.

Усі ці механізми значною мірою залежать від ефективності державної політики.

Заощадження як фактор економічного розвитку. Всі довгострокові теорії економічного зростання виходять з того, що країна може зростати швидше, вкладаючи в людський капітал, фізичний капітал. Однак на сучасному етапі розвитку світової економіки це зовсім не означає, що країна повинна більше заощаджувати – маючи доступ до міжнародних ринків капіталу, країна може фінансувати свої інвестиції за допомогою залучення заощаджень інших країн. З точки зору стандартних теорій економічного зростання позитивні причинно- наслідкові зв'язки між внутрішніми заощадженнями та економічним зростанням можуть бути виявлені в країнах з розвиненою економікою, в яких достатньо високий рівень внутрішніх заощаджень може стати суттєвим джерелом фінансування внутрішніх інвестицій і фактором економічного зростання, без необхідності залучення іноземних інвестицій. Навпаки, в найбільш бідних країнах зазвичай не спостерігається зв'язок між внутрішніми заощадженнями та економічним зростанням, оскільки ці країни використовують переважно іноземні заощадження для фінансування своїх інвестицій з причини досить низького

рівня внутрішніх заощаджень. Демографічний перехід сприяє зростанню заощаджень, тим самим покращуючи перспективи країни для інвестицій і зростання.

Пропозиція робочої сили як фактор економічного зростання.

Особливістю сучасного економічного зростання є зміни в тренді сукупної пропозиції праці. Мінливість тренду сукупної пропозиції праці, що стає помітною у довгостроковому періоді, зазвичай не враховується сучасною теорією економічного зростання, яка, як правило, передбачає постійний темп зростання робочої сили.

Вплив культури на економічне зростання. По-перше, неможливо заперечувати той факт, що очікування і уподобання формуються під впливом культури. По-друге, переконання і переваги впливають на економічні результати (наприклад, релігійна та етнічна приналежність визначають порядок розподілу ресурсів і доходів у суспільстві). Труднощі виникають при визначенні напряму причинно-наслідкового зв'язку між рівнем економічного розвитку і культурними цінностями. Більшість дослідників схиляються до думки, що причинно-наслідкові зв'язки в цьому випадку мають взаємний характер. Зокрема Рональд Інглегарт із співавторами дійшов висновку, що економічна криза в постсоціалістичних країнах сприяла тому, що всупереч загальносвітовій тенденції, яка проявилася в 1980–1990-х рр. і була зафіксована в рамках Всесвітніх оглядів цінностей в цих країнах стався зсув в бік цінностей виживання і традиційних цінностей. Навпаки, в країнах, де в цей період спостерігалася економічне зростання, зміни цінностей відбувалися в протилежному напрямі.

2.Фактори і типи економічного зростання: аналіз історичного досвіду.

Якщо розглядати поняття економічне зростання, то можна сказати, що воно являє собою процес збільшення виробництва товарів і послуг протягом тривалого часу.

Також розглянемо поняття «валовий національний продукт» (ВНП), це вироблена сума товарів і послуг в країні, тому економічне зростання зводиться до постійного збільшення ВНП.

Економічне зростання є невідомою частиною в народному господарстві. Підвищення рівня життя забезпечується при збільшенні ВНП в розрахунку на душу населення. Коли економіка зростає це допомагає задовольнити нові потреби та розв`язати економічні проблеми як всередині країни, так і поза її межами. В міру того як збільшується приріст ВНП більша його частка може бути використана для більшого задоволення існуючих потреб, розроблення програм, формування належних умов для отримання освіти, медичного обслуговування, підняття зарплати, пенсій і т.д.[14]

Економічне зростання вимірюють за допомогою таких способів:

1) підвищення загального обсягу реального ВНП або НД в загальному і в розрахунку на душу населення протягом певного періоду (за рік) у грошових показниках;

2) підвищення ВНП чи НД в розрахунку на душу населення в процентах, тобто темпами приросту.

Також виділяють 2 типи економічного зростання: екстенсивний та інтенсивний.

Зміст **екстенсивного** типу впливає з того, що збільшення обсягу виробництва можна досягти за допомогою приєднання у виробництво додаткових трудових, матеріальних та фінансових ресурсів при незмінній продуктивній силі праці.

Суть **інтенсивного** типу – зростання обсягу виробництва здійснюється завдяки раціональному використанню всіх видів ресурсів. Таке зростання тісно пов'язане з введенням нових технологій і підвищенням продуктивності праці.

Оскільки в економіці в чистому виді ні один тип не існує, виділяють ще змішаний тип економічного зростання, який включає в себе і екстенсивний, і інтенсивний.

Однією з основних макроекономічних цілей є довгострокове економічне зростання.

Зазвичай макроекономічні фактори економічного зростання поділяють на три групи

- фактори пропозиції;
- фактори попиту;
- фактори розподілу.

Розглянемо кожен фактор окремо.

Фактори пропозиції включають в себе:

- кількість і якість природних ресурсів;
- кількість і якість трудових ресурсів;
- обсяг основного капіталу (основні фонди);

Саме ці фактори визначають спроможність країни до економічного зростання. Важливо розрізнити здатність держави до зростання і реальне зростання яке існує. Для цього потрібно брати до уваги два наступні фактори.

Фактори попиту: якщо в економіці буде використовуватись весь обсяг наявних ресурсів то виробничий потенціал зростатиме, а це у свою чергу потребує збільшення рівня сукупних витрат, тобто сукупного попиту.

Фактори розподілу: при нарощуванні виробництва розширення загального випуску продукції не відбуватиметься. Не менш важливим є розподіл зростаючих обсягів ресурсів для одержання максимальної кількості корисної продукції.

Концепції та найпростіші моделі економічного зростання.

Різниця в концепціях економічного зростання полягає в різних поглядах і позиціях дослідників стосовно того є економічне зростання

бажаним, чи ні. Дослідимо аргументи на користь економічного зростання, а також аргументи проти нього.[1]

Концепція нульового економічного зростання. Причинами для переосмислення оцінки економічного зростання для країни стали: по-перше, постійне зростання потреб населення заохочення до постійного оновлення асортименту споживчих товарів та інвестиційних послуг. По-друге, осмислення обмеженості і вичерпності ресурсів і швидкого зростання шкоди, яка завдається довкіллю деяким виробництвом.

Концепція сталого економічного розвитку. Коли економічна динаміка спрямовується на максимальне задоволення сучасних потреб (проте без загрози потребам людей в майбутньому), говорять про стабільний економічний розвиток.

Концепція сталого економічного розвитку вивчається у світлі трьох аспектів: економічного, соціального та екологічного.

Економічний аспект проявляється в тому, що стабільний розвиток має забезпечити ефективно й стійке зростання економіки.

Соціальний аспект показує те, що економічний розвиток має бути спрямований на: зменшення розриву між доходами різних верств населення; збереження надбань матеріальної та духовної культури; забезпечення демократичних прав щодо участі різних верств населення у прийнятті управлінських рішень та ін.

В екологічному аспекті завдання сталого економічного розвитку полягає в забезпеченні всім поколінням доступу до природних ресурсів і довкілля, не зіпсованого економічною діяльністю.

Концепція ноосферного розвитку. Ця концепція ґрунтується на розумінні того, наскільки раціональним є життя суспільства. Започаткував теорію ноосфери наш співвітчизник академік В. Вернадський.

Прихильники теорії ноосфери (сфери розуму) дійшли висновку, що в ХХ ст. відбулося нагромадження нераціональності в житті соціуму, що поставило під загрозу виживання людства. Тому для ліквідування цієї

загрози необхідно зробити вибір на користь розуму. У цьому разі кожний має усвідомити, що, по-перше, людина - частина природної системи, на відтворення якої потрібно спрямувати діяльність людства. По-друге, якщо людство й надалі буде нехтувати станом довкілля заради обсягів виробництва і споживання, які постійно зростають, природна система настільки спотвориться, що людство буде приречене.

Концепція інноваційного економічного зростання. Інноваційне зростання - це зростання, що ґрунтується на підприємницькій ініціативі в галузі ринкової, науково-технічної й організаційно-економічної діяльності.

Ця концепція узгоджується з інтенсивним типом економічного зростання. Особливістю інноваційного типу зростання є те, що інновації дають змогу усувати (або ж суттєво зменшувати) бар'єри, утворені чинниками попиту і розподілу, у зв'язку з суперечністю між ефективністю та соціальною спрямованістю економічного зростання.

Останнім часом в Україні влада намагається боротися з несплатою податків, уряд ввів заборону бартерних розрахунків та взаємозаліків, проводяться реформи сфери державних фінансів, зміни у податковій системі, грошово-кредитній та фінансово-валютній політиці, упорядковується енергетична сфера, тим самим наші політики сприяють економічному зростанню завдяки державній політиці.

Проблема політиків в тому що вони намагаються вирішити кожну проблему окремо ізольовано одну від одної. Так прикладом незгодженості та некерованості у сфері інвестиційної політики останніх років можна вважати наявність семи державних інституцій: Національне агентство України з реконструкції та розвитку; Координаційна рада з питань інвестиційно-клірингового співробітництва; Українська державна кредитно-інвестиційна компанія; Валютно-кредитна рада Кабінету Міністрів України; Палата незалежних експертів з питань інвестицій; Консультативна рада з питань іноземних інвестицій в Україну. [5]

Важливе місце у державній політиці займає інвестиційна політика, яка служить для пошуку і залучення капіталу в державу. Сьогодні створити капітал без інвестицій і конкурентоздатність продукції на внутрішніх і зовнішніх ринках дуже важко. Головним завданням для держави є створення сприятливого інвестиційного клімату в країні як для інвесторів (як іноземних так і вітчизняних, у тому числі й для реінвестування прибутку підприємств).

Для інвестиційної привабливості країни вирішальними є такі чинники, як прибуток, отриманий від капіталовкладень, рівень розвитку внутрішнього споживчого ринку, темпи зростання ВВП, та стабільність (в економіці, політиці та законодавстві).

Основні причини, які спричиняють незадовільний рівень капіталовкладень в Україні:

- поганий міжнародний імідж який виник через економічну та політичну нестабільність, високий рівень хабарництва і корупції, тіньової економіки, економічна злочинність, а також несплату і ігнорування податків, а також не забуваємо про «відмивання брудних грошей» через фінансову та банківську системи;

- складність проведення процедур для оформлення великого і малого бізнесу; висока оподаткованість населення; численні необґрунтовані з позицій економічної доцільності і державних інтересів України податкові пільги; недоскональна фіскальна політика; недостатня розвиненість фондових ринків та законодавства, що регулює ці відносини;

- погана функціональність споживчого ринку, виведення створеного в Україні капіталу, за її кордони; дефективне використання фінансового банківського потенціалу у залученні інвестицій, а також їх низька активність у процесах залучення інвестицій.

На сьогоднішній день існує проблема створення програми яка б сприяла розвитку економіки, і займалася би окремими локальними правовими чи організаційними питаннями. Зважаючи на вище сказане,

можна зробити висновок, що за мету має бути покладено усунення негативних факторів впливу та впровадження комплексної стратегічної програми розвитку економіки, у рамках якої розглядались би усі щаблі державного управління, законодавчі механізми із застосуванням важелів державного регулювання економіки, проведення економіко-математичного аналізу, а також варто розглянути і запозичити позитивний досвід інших країн та власного досвіду. [16]

Політична воля керівництва країни, законодавчі зміни та організаційні заходи були впровадженні у країні. Кожен з них передбачає конкретні дії.

Політична воля. Завдяки цьому фактору економічне зростання проявляється у здатності органів влади зайняти чітку позицію у реформуванні законодавства завдяки впровадженню певних законів, у яких єдиним пріоритетом будуть національні інтереси держави та потреби населення, а не інтереси фінансово — промислових груп та олігархічних кланів.

Законодавче регулювання. Законодавчі проблеми теж створюють бар'єр для залучення нових інвестицій. Зазвичай щоб уникнути провалу, капітал спрямовується туди, де норма отримуваного прибутку вища, а рівень ризику — нижчий.

За різних умов економічного розвитку країни законодавче регулювання інвестиційної політики має бути спрямованим на:

- протекціонування вітчизняного капіталу;
- сприяння залученню іноземних інвестицій шляхом пільг та переваг для іноземного інвестора;
- протекціонізм усіх джерел інвестицій та залучення інвестиційних ресурсів незалежно від джерела фінансування.

Третій варіант економічного розвитку будується на створенні позитивних умов, які для капіталовкладень більш сприятливіші ніж в інших країнах світу, для всіх джерел інвестування та мобілізації внутрішніх резервів інвестиційних джерел. І в цьому процесі роль правительства полягає у

зменшенні податкового навантаження на виробника, створення умов для нарощування капіталу підприємств і його реінвестицій, також за рахунок податкової реформи відбудеться розширення внутрішнього споживчого ринку.

Якщо говорити про кредитування, то покращити стан можна завдяки прийнятті законів про захист інтересів позичальників. Цей закон надав би можливість банкам відстежувати всі заборгованості по кредитах.

Багато можна сказати про податкову політику держави. Сьогоднішня податкова політика спрямована на лобювання інтересів деяких груп виробників. Для них надаються певні пільги щодо сплати податків та обов'язкових платежів, а це насамперед погано впливає на інших суб'єктів підприємництва. Саме через таке явище як демпінгові ціни підприємці закривають власні справи. Щоб застерегти свій бізнес від падіння прибутковості відбувається перехід до тіньового сектору в економіці. Отже, завдяки цьому підприємець випускає конкурентоздатну продукцію. Але для держави виникають дві проблеми: держава недоотримує кошти в бюджет і демпінгові ціни відлякую іноземного інвестора. Тому одним з найголовніших завдань економічної політики є перегляді переробка сучасної податкової системи. [2]

Отже, зважаючи на сучасний макроекономічний стан очевидно, що необхідний новий підхід щодо наявної проблеми економічного зростання в нашій країні. Новий підхід повинен складатись із заходів грошово-кредитної політики та політики розширення обсягу виробництва та використання всіх наявних фінансових ресурсів. [10]

Процес створення всіх необхідних умов для економічного зростання в країні досить важкий. Насамперед він включає в себе об'єднання економічних та законодавчих заходів. Увага державної влади має бути зосереджена на створення умов для просування вітчизняних виробників у внутрішній ринок.

Щоб надати підтримку вітчизняному виробництву держава має визначити які з підприємств є найперспективнішими і в які є сенс вкладати кошти.

Критерії за якими вибирають галузі, спроможні підняти рівень економічної кон'юктури:

— вплив галузі на сукупний попит (з урахуванням галузей-постачальників, суміжних галузей);

— вплив галузі на сукупну пропозицію (з урахуванням галузей-споживачів і непрямого ефекту);

— вплив галузі на формування дохідної частини бюджетів усіх рівнів.

Відповідно до цих критеріїв державі доцільно підтримувати ті галузі, які з розвитком можуть надати стратегічні переваги. Наприклад, імпортозамінні галузі, які можуть витіснити іноземних виробників з вітчизняного ринку. Також має сенс переведення на вітчизняну основу за рахунок податкового регулювання виробництво, яке має високий попит. Якщо держава буде посилено підтримувати такі галузі, то це дасть можливість підвищити рівень зайнятості населення.

Одним з напрямів державної підтримки є вкладання коштів у підприємства які в перспективі можуть покращити випуск продукції, яка зможе конкурувати з іншими товарами на зовнішньому ринку.

Але не слід забувати про фактори, які гальмують економічне зростання в Україні.(табл. 2.1)

Таблиця 2.1

Чинники, що гальмують економічне зростання в Україні 2013-2016рр.*

Рік	2013	2014	2015	2016
Чинники				
1.Частка тіньової економіки (%)	50	50	42	47

продовження табл. 2.1

2.Масштаб корупції, контрабанда (% від ВВП)	13.2	13.9	14.0	13.1
3.Пенсійне навантаження на бюджет(% від ВВП)	4.2	3.9	4.0	4.1
4.Обслуговування державного боргу (% від ВВП)	7.6	4.19	8.69	7.4
5.Енергомісткість ВВП України (кг.н.е./дол.. США)	0.36	0.34	0.338	0.328

**розроблено автором на основі джерел [1;16;22]*

Отже, важливим етапом у створення заходів для підвищення економічного зростання у країні є вибір виробничих орієнтирів.

Найважливішим із завдань пов'язаних із перспективою подальшого зростання є інвестування галузей, які випускають високотехнологічну продукцію. На даному етапі по всьому світу найперспективнішими галузями вважають інформатику, сферу комунікацій і ресурсозбереження. Якщо ці сфери будуть активно розвиватись в Україні то вона зможе зробити великий крок вперед в економіці найближчі 50—60 років.

3. Якість життя як соціально-економічна категорія та її зв'язок та з економічним зростанням. Аналіз показника HDI (Human Development Index).

Коли стало зрозуміло, що категорія «рівень життя» не відображає економічний добробут населення, з'явилося таке поняття як «якість життя».

На початку економічна категорія «якість життя» включала в себе питання навколишнього середовища, здоров'я та оновлення міст. З часом ця проблема почала розглядатися під кутом зору забезпечення життєздатності суспільства і трактувалася як складова частина якогось футурологічного ідеалу, який належить людству досягти в найближчому майбутньому переходу до наступного етапу цивілізації з новими відносинами між людьми, в яких на перший план виходять не гроші, а гармонія соціальних і культурних цінностей.

Для оцінки стану суспільства недостатньо традиційних економічних показників, щоб охарактеризувати якісні процеси присутні в економіці.

До недавнього часу показники реального ВВП і середньодушового ВВП використовувалися в якості критерію добробуту суспільства. Але вони ніколи не відображали соціального забезпечення суспільства або якості життя населення.

Показники реального ВВП і середньодушового ВВП можуть дати загальну картину щодо багатства суспільства, а в деяких випадках і середнього рівня життя країни, але вони не можуть дати оцінку якісного розвитку суспільства.

Поняття «якість життя» стоїть в ряду з такими поняттями, як «рівень життя», «спосіб життя», «народний добробут», і разом з тим корінним чином відрізняється від них. Але «якість життя населення» і «спосіб життя населення» - це взаємодоповнюючі, але не які підміняють один одного категорії. Багато вчених згодні з тим, що цей термін істотно відрізняється від термінів «рівень життя», «спосіб життя», «народний добробут».[13]

Правда, існуючі трактування і визначення самого поняття «якість життя» дуже неоднозначні і, незважаючи на великий інтерес до цієї проблематики у зарубіжних дослідників, залишаються дискусійними. Одні автори проводять думку про необхідність лише доповнити поняття «виробництво» і «споживання товарів» не настільки меркантильними і більше повернутими до людської особистості суспільними цілями, спрямованими в першу чергу на зниження напруженості життєвого ритму, зменшення рівня стресових ситуацій, поліпшення екологічного середовища тощо. Інші вважають, що саме поняття якості життя застосовується не до всього суспільства, а лише до незначної його частини, здатною піднятися над примітивної споживчої масою. Є автори, які пов'язують якість життя з відмовою від нинішніх потреб (і перш за все від тих з них, які стосуються споживання матеріальних благ) і з обмеженням економічного зростання, збільшувало досі валове споживання в розвинених країнах. Головне, на чому треба концентрувати увагу, і з чим, власне, і пов'язане поняття якості життя, - не тільки володіти речами, але і отримувати доступ до благ культури, розвитку людської особистості, до можливості одержання освіти, руху вгору по соціальній драбині, до участі у вирішенні соціальних питань, забезпечення в старості, задоволеності працею і т. д.

Термін «якість життя» в науковій літературі розглядається з трьох позицій.

1. Якість життя і рівень життя переплітаються і знаходяться в тісному взаємозв'язку один з одним, виступаючи майже синонімами. Під рівнем життя розуміють наскільки люди забезпечені матеріальними благами і послугами, які їм необхідні, досягнутий рівень їх споживання і ступінь задоволення розумних (раціональних) потреб. У широкому розумінні поняття «рівень життя населення» включає ще умови життя, праці та зайнятості, побуту і дозвілля, його здоров'я, освіта, природне середовище проживання і т. д. В такому випадку найчастіше вживається термін «якість життя».

2. Коли іде мова про якість життя звертають увагу чи населення задоволене своїм життям враховуючи різні потреби й інтереси. Якість життя включає в себе характеристику індикаторів рівня життя як економічної категорії, умови праці та відпочинку, житлові умови; соціальну забезпеченість та гарантії, охорону правопорядку і дотримання прав особистості, природно-кліматичні умови, показники збереження навколишнього середовища, наявність вільного часу й можливості добре його використовувати, нарешті, суб'єктивні відчуття спокою, комфортності та стабільності. Дане визначення широко пояснює поняття якості життя.

3. Термін «якість життя» можна тлумачити досить вузько (наприклад, в словосполученні «рівень і якість життя населення»): він охоплює перераховані чинники без власне рівня життя в його економічному розумінні (доходи, вартість життя, споживання).

Ряд характеристик і показників, таких як «соціальна забезпеченість», «умови праці і відпочинку», «розвиненість соціальної інфраструктури сфери послуг» та інші, що займають проміжне положення і можуть розглядатися в залежності від цілей дослідження: і як показники рівня, і як характеристики якості життя.

Якість життя – являє собою суб'єктивну оцінку ступеня задоволення матеріальних і духовних потреб людей (задоволеність матеріальним становищем, харчуванням, станом здоров'я, роботою і т. д.).[11]

До показників якості життя належать:

1) здоров'я людей. Його стан характеризується наступними показниками: тривалість життя, рівень смертності, тривалість і тяжкість захворювань, фізичні і розумові здібності людей, їх самопочуття;

2) харчування - регулярність харчування, його склад, цінність (в калоріях, грамах, кількості вітамінів, білків), смакові якості, свіжість і чистота продуктів;

3) освіта - тривалість і рівень навчання; ступінь оволодіння науковими знаннями, художній і моральний рівні літератури, доступність бібліотек, телебачення, музеїв та інших закладів культури;

4) зайнятість і умови праці - умови і характер праці, його напруженість і ефективність, відповідність особистим нахилам і здібностям людей, свобода вибору професії, тривалість робочого часу, щорічних відпусток, зайнятість і безробіття, матеріальна і моральна оцінка праці, мікроклімат у колективі, задоволеність працею;

5) житлові умови - площа і облаштування житла, обстановка, зручність планування і благоустрій населеного пункту;

6) соціальне забезпечення - соціальну рівність, гарантія зайнятості, забезпечення старості, тимчасової непрацездатності, допомога сім'ям з дітьми та відповідні показники посібників, пенсій, дотацій тощо;

7) одяг - якість, можливість вибору, доступність, міцність і різноманітність одягу та взуття;

8) відпочинок і вільний час - його тривалість, можливість вибору свого времяпрепровождения, доступність різних установ для відпочинку і спорту, туризму, екскурсій, подорожей, задоволення проведенням вільного часу і відпочинку;

9) права людини - можливості реалізації прав людини, забезпечення безпеки; захист від епідемій, катастроф, стресової напруги у зв'язку з військовими і національними зіткненнями, політичними конфліктами; об'єктивність і гуманність правових органів, ступінь довіри їм.

Важливим індикатором якості життя є індекс *інтелектуального потенціалу суспільства*. Інтелектуальний потенціал суспільства відображає рівень освіти населення та стан науки в країні. При розрахунку індексу інтелектуального потенціалу враховується рівень освіти дорослого населення, питома вага студентів у загальній чисельності населення, частка витрат на освіту у ВВП, питома вага зайнятих у науці та науковому

обслуговуванні в загальній чисельності зайнятих, питома вага витрат на науку у ВВП.

Індикатором якості життя є також *людський капітал на душу населення*. Він відображає рівень витрат держави, підприємств і громадян на освіту, охорону здоров'я та інші галузі соціальної сфери в розрахунку на душу населення. Чим вище рівень економічного розвитку країни, тим вищий рівень людського капіталу і його питома вага в структурі всього капіталу. Людський капітал навіть у бідних країнах перевершує відтворений, що включає матеріально-речові умови виробництва.

До індикаторів якості життя відноситься і *коефіцієнт життєздатності населення*. Він характеризує можливості збереження генофонду, інтелектуального розвитку населення в умовах проведення соціально-економічної політики, здійснюваної в момент обстеження в країні. Цей коефіцієнт визначається за п'ятибальною шкалою. Бал нижче 1,6 означає кризове становище, падіння рівня і якості життя до тієї межі, за якою починається вимирання населення.[17]

Ще з 70-х років минулого століття доктор економіки та соціології Юрій Саєнко розробляв інтегральний індекс якості життя. На основі даних щорічного моніторингу «Українське суспільство» Інституту соціології НАНУ та моніторингового порівняльного міжнародного проекту «Європейське соціальне дослідження» (ESS) вчений порівняв індекс якості життя 4-х країн (Фінляндії, Польщі, Росії і України).(рис. 3.1).

Фінляндія посіла одне з перших місць серед розвинених країн; Польща – країна, що успішно розвивається; Україна намагається вирватись з-під російського натиску і Росія, яку вважають імперською загарбницею. Якщо порівняти ці 4 країни, то можна побачити що якість життя у фінів та поляків вища за середній рівень (5,7 та 5,2 бали відповідно), українців і росіян – нижча за середній рівень (4,0 та 4,7 відповідно).

Варто звернути увагу на те, як країни оцінили демократичне управління в державі: Фінляндія – 5,9 балів; Польща оцінила в 4,5 балів;

Росія – 4,2 бали і, нарешті, Україна визначила демократичність управління праці тільки в 2,7 із 10 можливих балів.

Сфери якості життя	Країни			
	Фінляндія	Польща	Росія	Україна
Здоров'я	5,4	3,8	3,5	2,9
Добробут	8,0	7,1	6,2	5,4
Зайнятість	6,2	6,6	7,1	6,2
Безпека	8,1	8,6	7,5	6,5
Навколишнє середовище	3,3	3,1	2,9	2,8
Освіта	7,9	6,0	4,3	3,9
Демократичне управління	5,9	4,5	4,2	2,7
Участь у громадському житті	2,2	0,6	0,7	0,5
Задоволеність життям	7,9	7,0	5,7	4,8
Індекс якості життя	5,7	5,2	4,7	4,0

Рис. 3.1. Індеси якості життя за даними Європейського соціологічного дослідження 2014рік*

* Шкала від 0 до 10

Індекс людського розвитку (ІЛР) (до 2013 року «Індекс розвитку людського потенціалу» (ІРЛП), англ. *Human Development Index, HDI*) — це інтегральний показник, що розраховується щорічно для міжнародного порівняння і виміру рівня життя, грамотності, освіченості і довголіття, як основних характеристик людського потенціалу досліджуваної території. Він є стандартним інструментом при загальному порівнянні рівня життя різних країн і регіонів. ІЛР був розроблений в 1990 році групою економістів на чолі з пакистанцем Махбубом-уль-Хаком. Однак ідеологічна структура індексу була створена завдяки роботі Амарт'я Сена.

Насамперед, завершальною метою економічного розвитку будь-якої країни та цілого світу повинно бути утворення всіх потрібних умов для всебічного розвитку людини, підвищення її добробуту, яке могло б гарантувати їй довге та здорове життя. Отож, робити висновки про рівень соціального та економічного розвитку держави можна за рівнем ІЛР.

При розрахунку ІЛР беруть до уваги 3 показники:

1. Тривалість життя, яка очікується – рівень довголіття.
2. Рівень грамотності населення країни (середня кількість років, витрачених на навчання) та очікувана тривалість навчання.
3. Рівень життя, оцінений через ВНД на душу населення за паритетом купівельної спроможності (ПКС) в доларах США.

Вищеперераховані критерії дають змогу оцінити розвиток країни за тим, наскільки для людей можливо виконати три головні цілі людського розвитку: прожити довге та здорове життя; отримати знання та реалізувати власні здібності; мати гідний рівень життя та забезпечувати свої фізіологічні, соціальні та духовні потреби.[3]

Формула, для розрахунку ІЛР (3.1):

$$ІЛР = \frac{I_{ВВП/н} + I_{осв} + I_{тр.ж}}{3} ,$$

де $I_{тр.ж}$ – індекс тривалості життя;

$I_{осв}$ – індекс рівня освіченості;

$I_{ВВП/н}$ – індекс ВВП на душу населення.

Після того, як значення ІЛР розраховані, здійснюється ранжирування країн за цим показником. Після цього країни розбиваються на три групи:

- країни з високим рівнем людського розвитку – для яких $ІЛР \geq 0,8$;
- країни з середнім рівнем людського розвитку – для яких $0,5 \leq ІЛР < 0,8$;
- країни з низьким рівнем людського розвитку – для яких $ІЛР < 0,5$.

У 2010 році індикатори, які вимірюють ІЛР, були розширені, а сам індекс був відкорегований. До наявного ІЛР (зведений показник, що ґрунтується на середніх статистичних даних і не включає внутрішню нерівність) були додані три нові індикатора: Індекс людського розвитку, скоригований з урахуванням соціально-економічної нерівності (ІЛРН), Індекс гендерної нерівності (ІГН) і індекс багатовимірної бідності (ІББ). [6]

Починаючи з 1993 року ООН складає щорічний звіт з розвитку людства. Документ створений з метою вивчення індексу людського розвитку за країнами світу, основними критеріями якого виступають: середня тривалість життя при народженні, рівень грамотності та рівень життя населення країн світу, який оцінюється через ВВП на душу населення, та інших вагомих показників.

На момент набуття Україною незалежності, індекс людського розвитку був вищий, а ніж європейський та центральноазійський (0.714 проти 0.701). У 2015 році Україна за ІЛР зайняла 83 місце із 188 країн (2014-го — 81, 2010-го — 69). Сьогодні значення індексу дорівнює 0,747. За оцінкою експертів, такий показник відносить нашу країну до категорії високого рівня людського розвитку: за період із 1990-го по 2015-й значення ІЛР зросло із 0,705 до 0,747 балів, або на 6%. Тобто, в середньому — на 0,024% за рік.

Відповідно до результатів дослідження, перше місце серед країн за рівнем людського розвитку зайняла Норвегія. Також в десятку найкращих ввійшли такі країни як: Австралія, Швейцарія, Данія, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, США, Канада та Нова Зеландія. (табл.3.1)

Таблиця 3.1

Індекс людського розвитку в 2015 році*

<i>Топ-10 країн світу</i>	<i>Місце України в світі</i>
1.Норвегія	20.Франція
2.Австралія	33.Естонія
3.Швейцарія	35.Литва
4.Нідерланди	38.Польща
5.США	53.Білорусь
6.Німеччина	57.Росія
7.Нова Зеландія	70.Казахстан
8.Канада	79.Грузія
9.Сингапур	83.Україна
10.Данія	114.Молдова

*розроблено автором за даними [9]

За факторами даного індексу, найкраща ситуація в нашій країні із освітою та грамотністю, але присутній поганий стан здоров'я та відносно коротка тривалість життя.

Проте вітчизняний експерт – Елла Лібанова, досить скептично оцінює прогрес України за період 1990-2015 років. Вона звертає увагу на те, що Україна збільшила показник ІРЛ за рахунок найбідніших країн, де його найпростіше досягти. Адже країни першої групи – з найвищим ІРЛ – збільшили його на 0,083, тобто майже удвічі більше, ніж Україна.[6]

Щоб більш глибоко провести людського розвитку крім ІЛР використовують додаткові показники, а саме:

- індекс бідності населення для країн, що розвиваються (ІБН-1);
- індекс бідності населення для країн-членів ОЕСР, країн Західної та Східної Європи, а також СНД (ІБН-2);
- індекс розвитку з урахуванням гендерного фактора (ІРГФ);
- показник розширення можливостей жінок (ПРМЖ).

Синхронне врахування ІЛР та ІБН при аналізі надають можливість зробити висновки про те наскільки однаковим є рівень людського розвитку в різних шарів населення. Низьке значення ІБН поряд з високим значення ІЛР свідчить не тільки про високий рівень людського розвитку, а і про те, що він характерний для значної частини населення цієї країни. Підсумовуючи можна говорити про деяку залежність: чим вищий рівень розвитку людського потенціалу, тим нижчим є рівень бідності. Винятком є тільки країни з великим рівнем розмежування на бідних і багатих. В цих таких країнах порівняно високі значення ІЛР виникають поряд з порівняно значним рівнем бідності населення.

Оскільки проведення аналіз ІЛР та ІБН паралельно дає можливість оцінити чи однаково можливість розвиватись має бідна і багата частина населення, то синхронне аналізування ІЛР та індексу розвитку з урахуванням

гендерного фактора (ІРГФ) сприяє дослідженню шансу розвитку чоловіків і жінок. Для цього ж таки використовують показник розширення можливостей жінок (ПРМЖ).[4]

Високі показники ПРМЖ вказують на те, що жінки можуть не тільки розвивати свої дібності, а і реалізувати їх на практиці. Це означає, що в соціально-економічному розвитку суспільства, жінки відіграють рівну роль з чоловіками.

Чим нижчим є показник ІРГФ (високий рівень гендерної рівності в країні), тим вищий рівень життя. Даний критерій вимірює гендерну нерівність : у сфері репродуктивного здоров'я, розширення можливостей та економічну активність.

Україна за рівнем ІРГФ очолює 57 місце в рейтингу із 155 країн з показником 0,286. Експерти наголошують на тому, що цей показник потрібно знижувати. На сьогоднішній день в Україні лише 11,5% місць у парламенті належить жінкам. 91,7% жінок мають як мінімум середню освіту — проти майже 96% чоловіків мають вищу освіту. Відсоток участі жінок на ринку праці становить 53%, тоді як чоловіків — 70%.

Отож, на сьогоднішній день перед Україною постало складне завдання: застосувати свій освітній потенціал на реальні досягнення у сфері матеріального та нематеріального виробництва, а також покращити сферу соціального захисту, для того щоб забезпечити людям можливість прожити довге та здорове життя.

4. Модель взаємодії якості життя та економічного зростання на прикладі України.

Так як і кожної країни, економічний розвиток України визначають наявними рівнем і якістю життя у державі.

«Будь-яка держава світу в процесі свого економічного розвитку повинна в першу чергу створювати сприятливі умови для того, щоб життя людей було довгим, здоровим і наповненим творчістю концепції» так сказано у концепції «Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй» (ПРООН).[9]

Але якщо звернути увагу на країни колишнього СРСР, включаючи Україну, 1990 – 1995 рр. характеризувалися зниженням індексу людського розвитку, показника, який використовують у міжнародній практиці для зіставлення рівня і якості життя населення, незначне його збільшення було в 1996 – 2002 рр.

Варто зазначити, що на сучасному етапі для влади забезпечення рівня і якості життя населення України не є головною метою.[8]

Як і практика, так і теорія управління рівнем та якістю життя населення не досконала. Різні аспекти рівня та якості життя населення досліджували такі вітчизняні і закордонні вчені як: О. І. Амоша, Д. П. Богина, П. Т. Бубенко, М. І. Долішній, В. В. Онікієнко, С. І. Дорогунцов, В. С. Пономаренко, М. О. Кизима, Е. М. Лібанова, С. Валентей, А. Дауренбеков, Т. С. Клебанова, О. В. Кузнецова, В. О. Мандибура, Н. М. Рімашевська, О. Ф. Новикова, В. Я. Райцин, О. Є. Суриков та ін.

Після підведення підсумків практики і теорії даного питання, дослідники виявили ряд невирішених проблем: розмежування понять “рівень” і “якість” життя населення; побудова узагальнюючого критерію оцінки рівня і якості життя населення; вибір системи окремих і інтегральних кількісних показників оцінки рівня життя населення; розробка інтегральної оцінки якості життя населення й ін.[1]

Спочатку у рамках даного питання потрібно розглянути таке поняття як «нова якість економічного зростання» під яким будемо розуміти, насамперед, підвищення ефективності виробництва на основі досягнень науково-технічного прогресу (далі НТП). При новій якості зростання в загальному обсязі виробництва підвищується питома вага наукомістких галузей, таких, як приладобудування, атомна енергетика та інших виробництв, що використовують досягнення НТП. Нова якість економічного зростання проявляється в тому, що речовинний приріст виробництва відбувається, головним чином, за рахунок продукції тих галузей, які визначають технічний прогрес і обслуговують безпосередні потреби людини. У сучасних умовах адекватним показником нової якості економічного зростання служать темпи зростання не проміжної, а кінцевої продукції. Тепер перейдемо до розгляду моделі взаємодії якості життя та економічного зростання.[12]

Проблема підвищення якості життя, в тому числі проблема економічного зростання, має особливе значення. Реалістична оцінка резервів, факторів і якості економічного зростання, винятково важлива для вироблення політики, адекватної вимогам часу і майбутнього становища країни у світовій економіці. Створення умов сталого економічного зростання, для якого з'явилися значні фінансові можливості, стала центральним завданням оздоровлення та перебудови структури народного господарства, побудови нової інноваційної економіки. Розглядаючи якість життя населення, доцільно було б виділити безліч факторів, що характеризує дану категорію:

- Рівень життя (доходи, життєвий стандарт, рівень матеріального добробуту тощо).
- Рівень розвитку соціальної інфраструктури (надання суспільних послуг, якість соціальної сфери тощо).
- Екологічний стан середовища життя (стан навколишнього середовища, якість екологічної ніші і т.д.).

- Стан здоров'я (середня тривалість життя, кількість інвалідів і т.д.).
- Особиста безпека (правова захищеність, громадянська безпека, спокій і т.д.).
- Рівень освіти (освіта та навчання і т.д.).
- Зайнятість (безробіття).
- Якість трудового життя (умови праці і т.д.).
- Якість житла (житла і будівництво жител і т.д.).
- Якість дозвілля та відпочинку (відпочинок та розваги тощо).
- Демографічна ситуація.
- Соціальна впевненість (соціальне забезпечення).
- Сім'я (виховання дітей).
- Соціальні зв'язки (частота спілкування з друзями, родичами і т.д.),
- Нерівність (бідність).
- Фінансово-економічний стан території.
- Природно-кліматичні умови.

Тим самим поняття «якість життя» можна охарактеризувати як категорію, яка характеризує ефективність усіх сторін життєдіяльності людини, фактичний рівень задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людини, рівень інтелектуального, культурного та фізичного розвитку, ступінь забезпечення комплексної безпеки життя з урахуванням суб'єктивної оцінки індивіда різних сторін життя.

В якості основних зрізів якості життя можна виділити:

- економічний - реалізується через рівень життя і об'єктивно являє собою матеріальну основу (визначальний фактор) всіх інших зрізів, так як без забезпечення достатнього рівня життя інші аспекти відсуваються на другий план;

- соціальний;
- психологічний;
- філософський;
- географічний;
- екологічний;
- медичний, які характеризуються вищевказаними чинниками.

З іншого боку, економічне зростання також визначається рядом факторів.

Попередньо у роботі вже розглядалося поділ факторів залежно від характеру росту (кількісного або якісного) на інтенсивні та екстенсивні.

Ще раз звернемо увагу на те, що до екстенсивних факторів росту відносяться:

- збільшення числа зайнятих працівників;
- зростання обсягів споживаного сировини, матеріалів, палива та інших елементів оборотного капіталу;
- збільшення обсягу інвестицій за збереження існуючого рівня технологій.

До інтенсивних факторів росту відносяться:

- ❖ підвищення кваліфікації працівників;
- ❖ поліпшення використання основних і оборотних фондів;
- ❖ підвищення ефективності господарської діяльності за рахунок кращої її організації;
- ❖ прискорення науково-технічного прогресу.

Фактори економічного зростання взаємопов'язані і переплетені, кожен з ресурсів постійно змінюється залежно від інших ресурсів, а також від соціально-економічного розвитку суспільства, і виконує різні функції у впливі на економічне зростання.[3]

Хотілося б розглянути вплив між підвищенням якості життя населення та економічним зростанням, вірніше його якісним проявом.

Перед урядами різних країн з різним рівнем доходів населення стоять і різні завдання. Адже проблеми нової якості економічного зростання можуть ставити перед собою країни, що вирішили для себе кількісну проблему, задовільнивши первинні потреби населення, тобто забезпечили мінімально достатній рівень життя для подальшого розвитку держави.

У свою чергу основою зростання рівня життя виступає економічне зростання, причому зростання певної якості. Як показує аналіз літератури саме економічне зростання з точки зору кількості за деяких умов може зробити негативний вплив. Вплив якості економічного зростання на рівень життя, за основу якого взято думку К. Хубієва про вирішення проблеми якості зростання на трьох рівнях: **факторно-економічному** - переважання у структурі чинників зростання науково-технічного прогресу, інвестицій в основний і людський капітал, інновацій; **структурно-економічному** - випереджаючий розвиток наукоємних галузей з високою доданою вартістю, галузей, що виробляють сучасні технології; **соціально-економічному** - подолання високої диференціації доходів, справедливий розподіл національного доходу, особливо за рахунок природних ресурсів, алкоголю, тютюну і т.д.

Визначення рівня життя - складний і неоднозначний процес, так як він, з одного боку, залежить від складу і величини потреб суспільства, а з іншого, обмежується можливостями щодо їх задоволення. Сюди відносять ефективність виробництва та сфери послуг, стан науково-технічного прогресу, культурно-освітній рівень населення та ін

Нова якість економічного зростання передбачає орієнтацію на науково-технічний прогрес, інновації, в основі яких лежать підприємницькі здібності.

При стабільній системі господарства технічна новація, введена одним підприємцем, відкриває нові вигідні перспективи. Отже, чим більше підприємців задіяно у новації, тим більше прибуток у господарстві в цілому, що веде до зростання. Але як тільки новації чисельно скорочуються,

капіталісти починають конкурувати один з одним на рівні існуючої прибутку. Прибуток зменшується, система господарства занепадає. Однак поступово зменшення прибутку починає спонукати підприємців до новацій. Тим самим підприємець вступає як новатор і прискорює економічний розвиток.

Ще в 1950-х р.р. американський учений Р. Солоу звертає увагу на те, що найважливішим чинником, що збільшує можливості виробництва по створенню нових товарів, що сприяють поліпшенню якості вже освоєної продукції, стає НТП.

Характеризуючи сьогодні розвиток ринкового господарства, необхідно враховувати зростання ролі НТП у здійсненні економічного зростання, що має на увазі перехід до принципово нової якості економічного зростання.

Висновки

Отже, на основі проведених досліджень можна зробити наступні висновки.

Якщо розглядати економічне зростання у масштабі національної економіки взагалом, то воно представлене як збільшення обсягу виробництва товарів і наданні послуг за певний період часу.

Одним із найважливіх фактів є той, що при проведенні аналізу економічного зростання в країні береться тільки зміна реального зростання ВВП(ВВП). Тенденція зміни номінальних показників не може розглядатися як економічне зростання. Можна зробити висновок про те, що зазначена категорія являє собою збільшення реального ВВП (ВВП) за деякий період часу. Економічне зростання забезпечує приріст виробництва, який використовується для вирішення внутрішніх і міжнародних соціально-економічних проблем будь-якої держави. Розглядаючи типи економічного зростання необхідно відзначити, що при екстенсивному економічному зростанні відбувається скорочення рівня безробіття, досягається повна зайнятість населення, яка дозволяє збільшити темпи зростання виробництва. Але це явище тимчасове, тому що стан повної зайнятості не може поповнюватися щорічно і на наступний рік темп зростання буде такою ж. Значить, даний шлях розвитку носить застійний характер, фактично немає технічного прогресу, морально і фізично зношуються виробничі основні фонди, знижується фондоозброєність працівників. Тобто, ми можемо прийти до висновку, що екстенсивний шлях практично вичерпав себе, в умовах нових, ще розвиваються економічних відносинах він веде тільки у глухий кут, не даючи ні яких шансів на економічне відродження. Тому необхідно об'єктивно змінювати тип економічного зростання і переводити народне господарство на шлях інтенсивного розвитку. В даний час в індустріально розвинених країнах не можна знайти в чистому вигляді перший або другий тип економічного зростання, вони поєднуються в якомусь співвідношенні. Залежно від того, який спосіб збільшення виробництва товарів і послуг

переважає, говорять про переважно екстенсивний або інтенсивний тип економічного зростання. Однак в умовах науково-технічної революції, що розгорнулася з середини ХХ століття, переважним типом економічного зростання в західних індустріальних країнах, у тому числі і нашої країни стає інтенсивний тип економічного зростання.

Державне регулювання економікою і вживання заходів для її постійного зростання необхідно для здійснення соціальної політики будь-якої держави. Колективне споживання або задоволення суспільних потреб людства (охорона здоров'я, освіта, підтримка незаможних і ін) неможливі без використання державних важелів і організацій. При правильному проведенні бюджетно-податкової, грошово-кредитної, цінової політики і політики інвестування, держава займає позитивне місце в економічному зростанні.

Додатки

Таблиця 2.1

Чинники, що гальмують економічне зростання в Україні 2013-2016рр.*

Рік	2013	2014	2015	2016
Чинники				
1. Частка тіньової економіки (%)	50	50	42	47
2. Масштаб корупції, контрабанда (% від ВВП)	13.2	13.9	14.0	13.1
3. Пенсійне навантаження на бюджет(% від ВВП)	4.2	3.9	4.0	4.1
4. Обслуговування державного боргу (% від ВВП)	7.6	4.19	8.69	7.4
5. Енергомісткість ВВП України (кг.н.е./дол.. США)	0.36	0.34	0.338	0.328

**розроблено автором на основі джерел [1;16;22]*

Індекси якості життя за даними Європейського соціологічного дослідження 2014рік*

Шкала від 0 до 10

Сфери якості життя	Країни			
	Фінляндія	Польща	Росія	Україна
Здоров'я	5,4	3,8	3,5	2,9
Добробут	8,0	7,1	6,2	5,4
Зайнятість	6,2	6,6	7,1	6,2
Безпека	8,1	8,6	7,5	6,5
Навколишнє середовище	3,3	3,1	2,9	2,8
Освіта	7,9	6,0	4,3	3,9
Демократичне управління	5,9	4,5	4,2	2,7
Участь у громадському житті	2,2	0,6	0,7	0,5
Задоволеність життям	7,9	7,0	5,7	4,8
Індекс якості життя	5,7	5,2	4,7	4,0

*розроблено автором на основі [21]

Таблиця 3.1

Індекс людського розвитку в 2015 році*

<i>Топ-10 країн світу</i>	<i>Місце України в світі</i>
1.Норвегія	20.Франція
2.Австралія	33.Естонія
3.Швейцарія	35.Литва
4.Нідерланди	38.Польща
5.США	53.Білорусь
6.Німеччина	57.Росія
7.Нова Зеландія	70.Казахстан
8.Канада	79.Грузія
9.Сингапур	83.Україна
10.Данія	114.Молдова

*розроблено автором за даними [9]

Список використаної літератури

1. Аналіз економічного стану України за 2014-2015 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.slideshare.net>.
2. Базилевич В. Д. Макроекономіка: Підручник. - К. : Знання , 2005. - 851 с.
3. Віговська О. М. Якість життя особистості: теоретико-емпіричні доробки сучасної психології / О. М. Віговська. – 2014. – №3. – С. 161
4. Гаврилова Т.В. Принципи і методи дослідження якості життя населення// Технології якості життя. - 2010, № 4. - С. 1 - 11.
5. Геєць В. М., Гриценко А. А. Вихід з кризи (Роздуми над актуальним у зв'язку з прочитаним) / В. М. Геєць, А. А. Гриценко // Економіка України. – 2013. – № 6. – С. 4–19.
6. Греченко В. А. Економічна політика урядів України на початку 1990-х років: уроки для сьогодення / В. А. Греченко // Актуальні питання фінансової безпеки держави: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції : 21 лютого 2014 р. – Харків : ХНУ ВС, 2010. – С. 96–101.
7. Другов О. О. Інтелектуалізація як фактор забезпечення економічного зростання в Україні/ О. О. Другов. – 2012. – №1
8. Закон України про запобігання фінансової катастрофи та створення передумов для економічного зростання в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/>
9. Звіт з людського розвитку Програми розвитку ООН [Електронний ресурс]. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.un.org.ua>.
10. Кунцман М. В. Макроекономіка. Курс лекцій / М. В. Кунцман., 2015. – (2 видання).
11. Мельник Л. Г. Економіка підприємства / Л. Г. Мельник. – Суми: Університетська книга, 2013. – 684 с.
12. Онишко С.В. Оцінка якості зростання економіки України // Проблеми науки. - 2009. - №5. - С. 5-11.

13. Онікієнко В. В. Методологія дослідження проблем якості життя населення в контексті взаємодії соціального капіталу та інноваційної економіки / В. В. Онікієнко, Л. М. Ємельяненко // Зайнятість та ринок праці. — 2010. — Вип. 23. — С. 19-48.
14. Понеділко В. Критерій інтенсивного економічного зростання // Вісник Національної академії державного управління при Президентові України. -2004. -№ 2. - С. 188-197.
15. Пономаренко В. С., Кизим М. О., Узунов Ф. В. Рівень і якість життя населення України: Монографія.- Х.: Видавничий Дім «ІНЖЕК», 2003.- 226 с.
16. Про перспективи розвитку української економіки у 2016 р [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://nbuviap.gov.ua/>.
17. Ринкова система України: стан та перспективи розвитку: монографія / За заг. ред. О. В. Макарюка, В. М. Жмайлова, Ю. І. Данька. – Х. : «Міськдрук». – 2011. – 964 с.
18. Сацик В. І. Якісне економічне зростання в Україні: сучасний стан і шляхи забезпечення / В. І. Сацик. – 2011. – №3.
19. Смовженко Т.С., Кіреєв О.І., Кузнєцова А.Я., Другов О.О. Новий етап розвитку банківської системи України: зростання участі іноземних інвесторів: монографія. – К.: УБС НБУ, 2008. – 231 с.
20. Ткачов А. Н., Луценко Є. В. Якість життя населення, як інтегральний критерій оцінки ефективності діяльності регіональної адміністрації // Науковий журнал КДАУ. – 2015.
21. Україна та Європа: результати міжнародного порівняльного соціологічного дослідження [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://i-soc.com.ua/>
22. Федулова Л. Концептуальні модель інноваційної стратегії України / Л. Федулова // Економіка і прогнозування. – 2012. – № 1. – с. 87-100.
23. Харазішвілі Ю., Заріцький О., Заводник В./Модель зростання та сценарний аналіз розвитку економіки України // Банківська справа. - 2011. - №5.- с.9-23
24. Хубієв К. Суперечності економічного зростання// Економіст. - 2010. - № 8. - С. 46 – 54

25.Щодо тенденцій розвитку економіки України у 2013-2014 роках.

Аналітична записка [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

<http://www.niss.gov.ua/>